

Vos hoort in duinen

door Hans Schmit

CASTRICUM — De vos hoort in de duinen thuis. In tegenstelling tot de vele wilde verhalen die de ronde doen, roeit de vos zijn medebewoners van het duin niet uit. Ook bejaging van de vos is niet noodzakelijk: het aantal vossen blijft op natuurlijke wijze beperkt.

Deze globale conclusies zijn te trekken uit een onderzoek naar vossen, dat door het provinciaal waterleidingbedrijf van Noord-Holland (PWN) in het Noordhollands Duinreservaat is gehouden. De resultaten van dit onderzoek zullen vandaag worden gepresenteerd op een studiedag in Leiden over het faunabeheer in de duinen, georganiseerd door de Stichting Duinbehoud.

Het vossenonderzoek van de PWN begon in maart 1979 en werd begin dit jaar afgesloten. Aanleiding tot het onderzoek, vertelt de bioloog drs. Jaap Mulder die de leiding had van het onderzoek, vormden signalen dat het door de komst van vossen mis zou gaan in het 3600 hectare tellende reservaat tussen Wijk aan Zee en Egmond. Er werd door omwonenden schade gemeld; op de grond broedende vogelsoorten zouden verdwijnen door de „slimme rovers” die vossen heten te zijn.

De vos zou bovendien niet in de duinen thuishoren en geen natuurlijke vijanden hebben. De mens-met-geweer zou zich daarom, evenals elders in het land, tot natuurlijke vijand moeten verheffen. In het duinreservaat van het PWN wordt echter een opmerkelijk beheer gevoerd: er wordt niet gejaagd. Alleen konijnen, kraaien en eksters vormen (nog) een uitzondering op die regel. Om te weten te komen of het beheer moet worden bijgesteld, werd het onderzoek naar de leefwijze en het voedsel van de vos ingesteld.

Zendertje

Het voedselonderzoek werd verricht door meer dan zeventien keutels van vossen te analyseren; de leefwijze werd onderzocht door vossen te vangen en ze een halsband met een zendertje om te doen. De gangen van de vossen werden gedurende lange perioden nagegaan met behulp van een auto met een richtinggevoelige antenne. Voorzichtige conclusie van Jaap Mulder: „Op basis van de huidige gegevens behoeft het beheer in het Noordhollands Duinreservaat niet te worden veranderd.”

Over de vos bestaan vele misverstanden. Bij voorbeeld dat hij van nature niet in de duinen voorkomt. Jaap Mulder: „Uit opgravingen blijkt dat de vos in het verleden

ook in het westen voorkwam. In een Romeinse nederzetting bij Valkenburg zijn resten van vossen van rond het jaar 200 gevonden; bij Vlaardingen en Zwaagdijk zijn resten van voor de jaartelling aangekomen. De vos is in de middeleeuwen sterk bejaagd en uit de duinen verdwenen. In de jaren zestig kwam hij echter weer terug en nu is de vos uitgewaaid over de duinen tussen Den Helder en Hoek van Holland.”

Ook het verhaal over de natuurlijke vijanden is onjuist. Jaap Mulder: „De vos heeft, evenals bij voorbeeld de wolf, nooit natuurlijke vijanden gehad. Als natuurlijke vijanden van de vos worden wel wolf, arend en das genoemd, maar er is nooit een dier geweest dat het aantal vossen kon beïnvloeden. Vossen hebben hun eigen systeem om de stand te reguleren, namelijk het territorium.”

Vaste gebieden

Uit het onderzoek is gebleken dat de vossen ook in de duinen in vaste gebieden leven, waar ze slechts zelden buiten gaan. Die territoria zijn 150 tot 200 hectare groot; in de duinen tussen Wijk en Zee en Egmond liggen ongeveer twintig territoria, waarin een rekel met één of meerdere moeren leeft. De jongen, met name de rekels, zwerven na het eerste jaar uit. De sterfte is groot. Omdat het duin een geïsoleerd gebied is, zullen de vossen die het duin verlaten, snel omkomen.

Het voedselonderzoek bracht aan het licht dat de vossen in het duinreservaat vooral konijnen eten: bijna 90 procent van het voedsel is konijn. Vooral in het voorjaar, en in mindere mate in herfst en winter, worden vogels gegeten. Zangvogels als lijsters, merels en koperwieken staan vaak op het menu, maar over het gehele jaar gerekend maken vogels niet meer dan enkele procenten van het totaal gegeten gewicht aan voedsel uit. Ook pakt de vos nog wel eens een kip bij mensen die aan de rand van de duinen wonen, maar die schade is met een goed hek te voorkomen.

Veranderingen

Met de komst van de vos treden veranderingen op, want een vos jaagt nu eenmaal anders dan een bunzing, een wezel of een hermelijn. Jaap Mulder: „Het is echter onduidelijk wat dat voor populaties van andere dieren betekent. Tot nu toe hebben we geen invloed van de vos op de populaties van de grond broedende vogels kunnen vaststellen. We vinden schommelingen in de populaties, maar dat is een natuurlijk gegeven; er vinden altijd schommelingen plaats. Om meer inzicht te krijgen, is de Vogelwerkgroep Castricum drie jaar geleden begonnen met een inventarisatie van broedvogels. Wij zouden het onderzoek naar de vos graag verder willen voortzetten.”

Dat verdere onderzoek dient zich volgens Jaap Mulder te richten op de invloed van de vos op bodembroeders en op het uitzwerven van (jonge) vossen. Natuurmonumenten, de directie faunabeheer van het ministerie van landbouw en de provincie Noord-Holland hebben interesse in een voortzetting — de onderzoekers hopen op een spoedige positieve beslissing over het benodigde geld.